

УДК 341.2

DOI 10.32782/cuj-2024-3-11

Леонідова Олена Олексіївна

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін
Льотної академії Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0002-4423-6862

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАЛУЗІ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У даній статті досліджений міжнародно-правовий аспект регулювання галузі цивільної авіації України на сучасному етапі. Вивчена та уточнена система джерел нормативної регламентації галузі (національні та міжнародні правові норми у формі відповідних актів), а також досліджені особливості правовідносин в ній. Зокрема відмічено, що правовідносин в галузі цивільної авіації являють собою специфічний різновид соціальних взаємовідносин між учасниками галузі, що виникають у зв'язку із здійсненням повітряної авіаційної діяльності (в першу чергу, пасажирських і вантажних перевезень повітряним транспортом). Вказаний вид відносини регулюються нормами повітряного права і включають в себе права і обов'язки учасників та визначає умови безпеки, власності, відповідальності й інші аспекти, пов'язані з експлуатацією повітряних транспортних засобів та використанням повітряного простору. З'ясовано, що чинна нормативно-правова база в галузі цивільної авіації України складає на сьогодні більше сімдесяти законодавчих та підзаконних актів, з яких понад тридцять – акти міжнародно-правового характеру (конвенції, регламенти керівництва, резолюції тощо). Окремо відзначена ключова роль міжнародних організацій в галузі цивільної авіації (ICAO, IATA, ACI, CANSO, ICCAIA, ATAG, EASA, ECAC, EUROCONTROL та інших) в становленні та активному розвитку міжнародного повітряного права та нормативному забезпеченні міжнародної і національної авіаційної практики. В результаті проведеного дослідження автор дійшов висновків про те, що гармонізація та конвергенція національного та міжнародного законодавства в галузі цивільної авіації відбувається, передусім, за такими напрямками як спільні європейські правила цивільної авіації, безпека повітряних польотів, єдині стандарти техніки безпеки та експлуатації, авіаційна техніка безпеки та високі екологічні вимоги. Також, в подальшому, перспективним вбачається дослідження конкретного впливу ратифікованих міжнародно-правових норм на стан юридичного забезпечення галузі цивільної авіації України з різних теоретико-правових кутів (господарсько-правового, цивільно-правового, адміністративно-правового тощо).

Ключові слова: цивільна авіація, комерційна авіаційна галузь, міжнародно-правове регулювання, єдина транспортна система України, повітряне право, авіаційний транспорт, правовий режим міжнародних повітряних перевезень.

Leonidova O. O. Normative regulation of the civil aviation industry of Ukraine: international legal aspect

This article examines the international legal aspect of regulation of the civil aviation industry in Ukraine at the current stage. The author examines and clarifies the system of sources of regulatory regulation of the industry (national and international legal norms in the form of relevant acts), and also studies the peculiarities of legal relations in it. In particular, it is noted that legal relations in the field of civil aviation are a specific type of social relations between industry participants arising in connection with the implementation of air transportation activities (primarily, passenger and cargo transportation by air). This type of relationship is governed by the rules of air law and includes the rights and obligations of participants and defines the conditions of safety, ownership, liability and other aspects related to the operation of aircraft and the use of airspace. It is found that the current regulatory framework in the field of civil aviation of Ukraine currently includes more than seventy legislative and by-laws acts, of which more than thirty are acts of international legal nature (conventions, management regulations, resolutions, etc.). The author also emphasizes the key role of international organizations in the field of civil aviation (ICAO, IATA, ACI, CANSO, ICCAIA, ATAG, EASA, ECAC, EUROCONTROL and others) in the establishment and active

development of international air law and regulatory support of international and national aviation practice. As a result of the study, the author concludes that harmonization and convergence of national and international civil aviation legislation is taking place primarily in the following areas: common European civil aviation rules, air safety, uniform safety and operational standards, aviation safety and high environmental requirements. Also, in the future, it seems promising to study the specific impact of the ratified international legal norms on the state of legal support of the civil aviation industry of Ukraine from various theoretical and legal angles (economic law, civil law, administrative law, etc.). Such research is still lacking in the domestic scientific field.

Key words: *civil aviation, commercial aviation industry, international legal regulation, unified transportation system of Ukraine, air law, air transport, legal regime of international air transportation.*

Вступ. Повітряна галузь є важливим сектором економіки у всьому світі та в Україні зокрема (до початку широкомасштабної агресії РФ у 2022 р.), оскільки сприяє зближенню ринків і людей. Справедливо вважається, що вона є ключовим фактором глобального економічного розвитку, «двигуном глобалізації» [1, с. 8]. Так, відповідно до даних Міжгалузевої групи дій з повітряного транспорту (АТАГ), загальний прямий і непрямий економічний вплив світової авіаційної галузі в останні роки досяг 2,7 трлн доларів США або близько 3,5% світового ВВП, близько 2 млрд пасажирів на рік і 40% міжрегіонального експорту товарів перевозиться авіаційним транспортом [2]. Цивільна авіація забезпечує світову швидкісну транспортну мережу; сукупно створює 29 млн робочих місць по всьому світу; 25% продажів усіх компаній залежать від авіатранспорту. Отже, цивільна комерційна авіація здійснює потужний вплив на глобальну економіку, бізнес і соціальні зв'язки та глибоко інтегрована в більшість національних економік сучасних авіаційних держав.

Інституалізація цивільної авіаційної галузі в нашій державі відбулась після прийняття у 1993 р. Повітряного кодексу України та у 1994 р. Закону України «Про транспорт», а міжнародно-правова інтеграція – з ратифікації Конвенції про міжнародну цивільну авіацію (Чиказької конвенції) 1944 р., що набула чинності для України 09.09.1992 р., підписання Угоди між Україною та ЄС «Про Спільний авіаційний простір», ратифіковану Законом № 2067-IX від 17.02.2022, а також приєднання до 39 міжнародних та європейських організацій цивільної авіації, зокрема Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO), Міжнародної асоціації авіаперевізників

(IATA) та Міжнародної ради аеропортів (ACI). При цьому, наша держава поки що не є членом таких авторитетних в галузі авіації організацій як Європейська конференція цивільної авіації (ECAC), Європейська організація з гарантування безпеки аеронавігації (EUROCONTROL) та Асоціації авіакомпаній для Європи (A4E).

На сьогодні Україна ще не може вважатись повноцінним учасником єдиного ринку повітряного транспорту, в першу чергу через недостатньо повну імплементацію актів ЄС у сфері цивільної авіації до національного законодавства.

У зв'язку із зазначеним актуальним є науково-теоретичне дослідження міжнародно-правового аспекту нормативного регулювання галузі цивільної авіації нашої держави.

Матеріали та методи. Загальний стан та окремі аспекти (адміністративний, господарський та інші) нормативно-правової регламентації в галузі цивільної (комерційної та державної) авіації України висвітлені в працях Авер'янова В., Алексеєва С., Битяка Ю., Булгакова І., Гіжевського В., Гончарука С., Демського Е., Калюжного Р., Колпакова В., Скакун О., Рабіновича П., Сурілова О., Шелухіна М. та іншими.

Правовому регулюванню міжнародних пасажирських авіаперевезень присвячені наукові праці Маркуш Д., Моїсеєвої Д., Островська І., Радчук О., Радченко О. та деяких інших.

Розгляд вітчизняної авіаційної галузі як складової частини єдиної транспортної системи України (ЄТСУ) здійснено Андрєєвою О., Бичковим А., Філіпповим А., Черновим В. та рядом інших науковців-правників.

Попри наявність у вітчизняному науковому полі значного числа теоретичних робіт, при-

свячених правовому регулюванню авіаційної галузі, досліджень, об'єктом вивчення яких є саме міжнародно-правовий аспект вказаної проблеми, все ще недостатньо, що актуалізує проблематику нашої статті.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз сучасного стану міжнародно-правового регулювання галузі цивільної авіації в Україні.

Результати. Правовідносини у вище зазначеній галузі є предметом окремої юридичної підгалузі – повітряного права, що встановлює норми для регулювання діяльності національної цивільної авіації, яка охоплює внутрішні польоти в межах території України, міжнародні польоти у повітряному просторі інших держав та за їх межами (відкритий повітряний простір), внутрішні перевезення пасажирів і вантажів в межах України, польоти іноземних повітряних суден над державною територією України, а також виконання цивільною авіацією робіт і спеціальних послуг у сфері матеріального виробництва та в інших сферах, включаючи використання повітряного простору України [3, с. 90–91; 4, с. 47]. Отже, особливостями правовідносин в галузі цивільної авіації є те, що взаємовідносини між їх учасниками виникають у зв'язку із здійсненням повітряної авіаційної діяльності, передусім пасажирських та вантажних перевезень повітряним транспортом. Ці відносини регулюються відповідними нормами повітряного права та включають в себе права і обов'язки учасників, а також визначають умови безпеки, власності, відповідальності та інші аспекти, пов'язані з експлуатацією повітряних транспортних засобів та використанням повітряного простору [5, с. 14]. Водночас, як справедливо зазначає Н. Кирилюк, об'єктивні чинники розвитку суспільства закономірно викликають до життя нові відносини та їх відповідне правове регулювання, що опосередковує вже існуючі суспільні відносини [6, с. 73].

На даний час регулювання діяльності галузі цивільної авіації України здійснюється на підставі норм і положень національного та міжнародного законодавства (джерела правового регулювання зазначеного предмету), що включає наступні нормативно-правові акти:

1. Національні норми (акти, прийняті Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України та профільними міністерствами і відомствами):

1.1. Закони та кодекси України (Повітряний кодекс України 2011 р. (зі змінами); Кримінальний кодекс України 2001 р. (зі змінами); Кодекс України про адміністративні правопорушення 1984 р. (зі змінами); Закон України «Про державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації» 2017 р. (зі змінами));

1.2. Укази Президента України (від 25.12.2003 р. №1488 «Про заходи щодо впорядкування діяльності з міжнародних повітряних перевезень товарів військового призначення та подвійного використання»; від 15.01.1998 р. №17 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення безпеки цивільної авіації в Україні»);

1.3. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України (від 09.06.2021 р. №594 «Деякі питання Міжвідомчої комісії з авіаційної безпеки цивільної авіації»; від 23.10.2019 р. №915 «Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. №723»; від 08.10.2014 р. №520 «Про затвердження Положення про Державну авіаційну службу України»; від 15.08.2007 р. №1051дск «Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків»; від 26.09.2007 р. №1172 «Про введення посад державних інспекторів з авіаційного нагляду у Державній авіаційній службі та умови оплати їх праці»; від 28.09.1993 р. №819 «Про створення Державного спеціалізованого фонду фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність та участь України у міжнародних авіаційних організаціях»);

1.4. Чинні накази Міністерства транспорту України / Міністерства інфраструктури України (від 17.06.2020 р. №356 «Про затвердження Інструкції з оцінки рівня загрози безпеці цивільної авіації України»; від 26.12.2011 р. №637 «Про затвердження Порядку накладення і стягнення штрафів за порушення вимог законодавства на

повітряному транспорті»; від 09.02.2010 р. №68 «Про затвердження Положення про державного інспектора з авіаційного нагляду у Державній авіаційній службі країни»; від 26.03.2010 р. №159 «Про затвердження Положення про розслідування авіаційних подій та інцидентів»; від 02.11.2010 р. №804 «Про затвердження Правил проведення службового розслідування актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації»; від 17.06.2008 р. №48/ДСК «Про затвердження Інструкції щодо дій екіпажу у разі виникнення надзвичайних ситуацій на борту повітряного судна під час виконання пасажирських авіаперевезень»; від 20.04.2007 р. №329 «Про затвердження Програми контролю якості безпеки авіаційних суб'єктів»; від 18.06.2007 р. №508 «Про затвердження Програми підготовки персоналу з авіаційної безпеки»; від 22.12.2006 р. №1179 «Про затвердження Правил організації та виконання авіаційних робіт у сільському та лісовому господарстві»; від 08.04.2003 р. №269 «Про затвердження Положення про організацію та виконання демонстраційних польотів»);

1.5. Чинні накази Укравіатрансу, Укравіації, Державіаадміністрації та Державіаслужби (від 25.05.2021 р. №826 «Про затвердження Змін до деяких наказів Державної авіаційної служби України»; від 05.02.2020 р. №218 «Про затвердження Авіаційних правил України «Правила сертифікації служб авіаційної безпеки суб'єктів авіаційної діяльності»; від 14.09.2020 р. №1276 «Про затвердження Авіаційних правил України «Правила сертифікації та затвердження зареєстрованих агентів, відомих вантажовідправників»; від 05.11.2020 р. №1762 «Про затвердження Авіаційних правил України «Положення про службу авіаційної безпеки суб'єкта авіаційної діяльності»; від 15.03.2019 р. №322 «Про затвердження Інструкції з організації та здійснення контролю на безпеку в аеропортах України»; від 07.08.2019 р. №1017 «Про затвердження Авіаційних правил України «Правила охорони повітряних суден та інших важливих об'єктів цивільної авіації, забезпечення контролю доступу до них»; від 13.05.2018 р. №682 «Про затвердження Авіаційних правил

України «Технічні вимоги та адміністративні процедури щодо льотної експлуатації цивільної авіації»; від 19.12.2018 р. №1339 «Про затвердження Авіаційних правил України «Правила сертифікації технічних засобів захисту цивільної авіації від актів незаконного втручання»; від 30.05.2012 р. №386 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку взаємного інформування під час перевезення пасажирськими повітряними судами озброєних співробітників УДО України»; від 02.11.2012 р. №759 «Про затвердження Інструкції щодо призначення на посади державних інспекторів Державіаслужби України»; від 23.02.2006 р. №143 «Про забезпечення авіаційної безпеки, посилення контролю та обмеження польотів українських повітряних суден у країнах з нестабільним становищем»; від 11.04.2006 р. №260 «Про затвердження порядку взаємодії структурних підрозділів Державіаслужби при виникненні авіаційної події, інциденту, надзвичайної події та пошкодження повітряного судна на землі»; від 05.07.2006 р. №482 «Про затвердження Положення про взаємодію в контрольованій зоні авіаційних суб'єктів служб авіаційної безпеки з підрозділами центральних органів виконавчої влади, щодо забезпечення авіаційної безпеки»; від 18.03.2005 р. №199 «Про затвердження Інструкції про порядок перевезення зброї та боєприпасів пасажирськими рейсами авіаційного транспорту»; від 09.12.2005 р. №936 «Про затвердження Правил сертифікації навчально-тренувальних центрів з підготовки персоналу з авіаційної безпеки»; від 18.01.2004 р. №188 «Про затвердження Правил розслідування надзвичайних подій та пошкоджень цивільних повітряних суден в Україні»; від 01.12.2004 р. №205 «Правила допуску до експлуатації злітно-посадкових майданчиків для польотів легких повітряних суден»; від 18.07.2003 р. №374 «Про порядок узгодження Керівництва з виконання польотів»; від 04.12.2002 р. №635 «Про затвердження Інструкції про підготовку Керівництва з виконання польотів повітряних суден експлуатанта цивільної авіації України»).

2. Міжнародно-правові норми (міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані Вер-

ховною Радою України та включені до національного законодавства України):

2.1. Конвенції (Конвенція про Міжнародну цивільну авіацію (Чикаго, 1944 р.); Конвенція про злочини та інші акти, вчинені на борту повітряних суден (Токіо, 1963 р.); Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (Гаага, 1970 р.); Конвенція про боротьбу з незаконними актами, що спрямовані проти безпеки цивільної авіації (Монреаль, 1971 р.); Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення (Монреаль, 1991 р.);

2.2. Регламенти (Імплементативний Регламент Комісії (ЄС) №103/2019 від 23.01.2019 р. про внесення змін до Імплементативного Регламенту Комісії (ЄС) 2015/1998 в частині, що стосується роз'яснення, узгодження, спрощення, а також посилення деяких заходів авіаційної безпеки; Імплементативний Регламент Комісії (ЄС) 2015/1998 від 05.11.2015 р. про встановлення детальних заходів із впровадження загальних базових стандартів авіаційної безпеки; Регламент Комісії (ЄС) №1254/2009 від 18.12.2009 р. про встановлення критеріїв, що дозволяють державам-членам відступати від загальних базових стандартів авіаційної безпеки цивільної авіації та приймати альтернативні заходи безпеки; Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) №300/2008 від 11.03.2008 р. про спільні правила у сфері авіаційної безпеки цивільної авіації та про скасування Регламенту (ЄС) № 2320/2002);

2.3. Керівництва (Керівництво з авіаційної безпеки (Документ 8973 ICAO, 13-те вид., 2022 р.); Керівництво щодо безперервного моніторингу в рамках універсальної програми перевірок у сфері авіаційної безпеки (ICAO, Doc 9807, 3-тє вид., 2021 р.); Керівництво по дистанційно пілотованим авіаційним системам (ДПАС) (ICAO, Doc 10019, AN/507, 1-ше вид. 2015 р.); Керівництво з виконання положень з авіаційної безпеки Додаток 6 ICAO (Doc. 9811, 1-ше вид., 2002 р.);

2.4. Резолюції (Резолюція 2309 (2016), ухвалена Радою Безпеки ООН на 7775 засіданні 22.09.2016 р.);

2.5. Інші документи (Політика ЄКЦА в сфері авіаційної безпеки (Документ

№ 30 ЄКЦА (частина II), 13-тє вид., 2023 р.); Додаток 17 «Міжнародні стандарти та рекомендована практика. Авіаційна безпека. Захист міжнародної цивільної авіації від актів незаконного втручання» (12-тє вид., 2022 р.); Людський фактор в системі заходів безпеки ЦА (ICAO, Doc 9808, AN/765, 1-ше вид., 2002 р.); Протокол про боротьбу з незаконними актами насильства у міжнародних аеропортах цивільної авіації (Монреаль, 1988 р.) [7].

Окремою суттєвою частиною чинної нормативної бази міжнародного повітряного права, що поширюється і на Україну, є регіональні угоди (багатостороння Угода про комерційні права при нерегулярних повітряних сполученнях в Європі 1956 р.; Угода про порядок встановлення тарифів при регулярних повітряних сполученнях між членами Європейської конференції цивільної авіації (ЄКЦА) 1967 р., Угода про комерційні права при нерегулярних повітряних сполученнях членів Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) 1971 р.; Угода про процедури встановлення тарифів внутрішньоєвропейських регулярних перевезень між членами ЄКЦА 1987 р.; Угода про розподіл ємності на внутрішньоєвропейських регулярних повітряних сполученнях між членами ЄКЦА 1987 р. [8, с. 444–445].

Таким чином, чинна нормативно-правова база в галузі цивільної авіації України нараховує на сьогодні більше 70 законодавчих та підзаконних актів (документів), обов'язкових до виконання учасниками правовідносин галузі. З них – понад 30 актів міжнародно-правового характеру, що свідчить про: по-перше, активну роботу України з імплементативної національного законодавства до норм, положень і принципів міжнародного профільного законодавства; по-друге, послідовний курс держави до світової авіаційної спільноти та по-третє, необхідність посиленої роботи щодо адаптації вітчизняної системи авіаційного транспорту до вимог передових авіаційних держав світу і глобальної цивільної авіаційної галузі.

Аналіз спеціальних джерел з проблематики даного дослідження дозволяє віднести до основних завдань міжнародно-право-

вого регулювання у сфері цивільної авіації наступні:

- перехід до активної політики регулювання у сфері цивільної авіації;
- визначення основних напрямів державної політики у сфері цивільної авіації, передусім, правового регулювання забезпечення безпеки;
- забезпечення здійснення перетворень в авіаційній сфері шляхом налагодження ефективної протидії правопорушенням та злочинам в даній галузі;
- створення взаємної зацікавленості держави і приватних компаній щодо забезпечення безпеки перевезень;
- підвищення рівня правових гарантій у сфері цивільної авіації.

Міжнародно-правове регулювання цивільно-авіаційної діяльності веде свій початок з першої половини ХХ ст. Так, першим міжнародним нормативним актом, норми якого зафіксували вимогу про суверенітет держави над своїм повітряним простором, була Паризька конвенція про регулювання повітряної навігації 1919 р., відповідно до якої: 1) встановлені правила повітряної навігації між державами; 2) створена Міжнародна комісія по аеронавігації (CINA) з функцією по внесенню змін в технічні правила, встановлені Конвенцією; 3) юридично закріплений принцип виключного суверенітету держав над своїм повітряним простором, що розповсюджений над їх сухопутною і водною територією; 4) держави-підписанти прийняли національні законодавчі акти, що визначили правовий режим повітряного простору над своєю територією [9].

На сьогоднішній день базовою міжнародно-правовою основою діяльності галузі цивільної авіації є Конвенція про міжнародну цивільну авіацію (Чиказька конвенція) 1944 р., яка набула чинності для України 09.09.1992 р. Конкретними напрямками правового регулювання цивільно-авіаційної діяльності держав-членів ІКАО (станом на 01.01.2024 р. – 193 держави світу) відповідно до норм і положень Чиказької конвенції та інших визнаних і чинних міжнародно-правових актів є:

- розробка та виконання стандартів і правил для забезпечення безпеки польотів, літаків, аеропортів, повітряного простору та пасажирів;
- регулювання діяльності авіакомпаній, включаючи процедури обслуговування пасажирів, багажу та вантажу, планування маршрутів та часів польотів;
- розробка стандартів індустрії для зменшення впливу авіаційної діяльності на довкілля, включаючи емісії шкідливих речовин та шум;
- гарантування прав пасажирів та встановлення мінімальних стандартів обслуговування та компенсації у разі затримок, скасування або інших непередбачуваних обставин;
- розвиток та управління інфраструктурою (аеропорти та пов'язані з ними послуги);
- контроль за цінами та конкуренція у авіаційній індустрії з метою забезпечення рівних умов для авіакомпаній і сприяння стабільності ринку [10].

Вище зазначена нормативно-правова база галузі цивільної авіації містить як публічно-правову, так і приватноправову складові.

Публічноправова складова механізму правового забезпечення галузі цивільної авіації являє собою систему угод у сфері повітряних перевезень у рамках міжнародного публічного права, а відносини, що врегульовано ними, виникають між державами з приводу організації міжнародного сполучення та використання повітряного простору, загальних питань організації міжнародних польотів повітряних суден та діяльності ІКАО.

Приватноправова складова містить норми права, що регулюють приватноправові відносини між перевізниками та клієнтами з приводу перевезення пасажирів, багажу та вантажів, а також містять уніфіковані цивільноправові норми, що стосуються умов договорів переміщення вантажів і пасажирів; визначають правовий режим міжнародних повітряних перевезень; правил складання транспортної документації, розмір відповідальності повітряного перевізника за небезпечення життя і здоров'я пасажирів, багажу і вантажів та порядок пред'явлення вимог до нього, у зв'язку з чим регулюються на націо-

нальному рівні Законом України «Про міжнародне приватне право» [11, с. 221–222].

Відповідно до рекомендацій Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) правове регулювання повітряного транспорту повинно здійснюватися на трьох рівнях – національному, двосторонньому та багатосторонньому [10]. У зв'язку з цим, на підставі вивчення науково-теоретичної розробки даного питання [12, с. 123; 13, с. 135], ми пропонуємо наступну схему міжнародно-правового регулювання галузі цивільної авіації (рис. 1).

Висновки. Таким чином, під міжнародно-правовим регулюванням галузі цивільної авіації доцільно розуміти комплекс створення умов для діяльності суб'єктів і об'єктів управління у зазначеній галузі у формі системи міжнародних юридичних засобів (норм, положень, принципів, а також «м'яких» норм), за допомогою яких здійснюється скоординований та цілеспрямований вплив на розвиток галузі в інтересах суспільства і сталого розвитку.

Джерелами міжнародно-правового регулювання цивільної авіації є зовнішня форма існу-

Рис. 1. Схема міжнародно-правового регулювання галузі цивільної авіації України (складено автором)

вання норм права у вигляді письмових документів, виданих в межах повноважень суб'єктів правотворчості згідно спеціальної процедури, має юридичну силу та обов'язковість до виконання для суб'єктів авіаційної діяльності в частині, що їх стосується, а також спрямовані на регулювання та охорону суспільних відносин в галузі цивільної авіації.

Міжнародні організації в світовій галузі цивільної авіації (ICAO, IATA, ACI, CANSO, ICCAIA, ATAG, EASA, ECAC, EUROCONTROL та інші) на сьогодні є ключовим творцем повітряного права, зокрема, в частині встановлення стандартів авіаперельотів, регулюванні та сприянні співпраці між державами для забезпечення безпеки та ефективності цивільної авіації тощо.

Зближення національного та міжнародного законодавства в галузі цивільної авіації відбувається за такими ключовими напрямками як спільні європейські правила цивільної авіації, безпека повітряних польотів, єдині стандарти техніки безпеки та експлуатації, авіаційна техніка безпеки, високі екологічні вимоги.

Література

1. Вікторова Є. О. Роль авіаційної галузі в розвитку світової економіки. *Сучасні проблеми науки : тези доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* (м. Київ, 14 жовтня 2022 р.) Київ, 2022. С. 8–10.
2. Air Transport Action Group. The economic & social benefits of air transport. URL: <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economicreports/aviation-economic-benefits/> (дата звернення: 05.09.2024).
3. Доденко І.В. Правове регулювання інвестування авіаційних (повітряних) перевезень : дис... докт. філоф. : 081 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2023. 187 с.
4. Доденко І. В. Основні засоби регулюючого впливу на суб'єктів господарювання у сфері авіаційних (повітряних) перевезень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 54. Т. 2. С. 46–49. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.10>.
5. Григоров О. М. Міжнародно-правові засади регулювання відносин у сфері цивільної авіації: становлення та розвиток: монографія. Одеса : Фенікс, 2020. 440 с.
6. Кирилюк Н. Д. Особливості механізму адміністративно-правового регулювання у сфері цивільної авіації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. С. 71–76. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i90.3209>.
7. Верховна рада України : офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 06.09.2024).
8. Alshamsi K., Sipos, A. International aviation law – regulations in three dimensions. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. 7(3). 439–460. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.3-a000321>.
9. Convention Relating to the Regulation of Aerial Navigation. Signed At Paris, October 13, 1919. *League of Nations Treaty Series*. 1922. No. 297. P. 173. URL: https://library.arcticportal.org/1580/1/1919_Paris_convention.pdf (дата звернення: 07.09.2024).
10. ICAO : офіційний вебсайт. URL: <https://www.icao.int/Pages/default.aspx> (дата звернення: 06.09.2024).
11. Матвеева А. В. Міжнародні угоди у сфері повітряного права: до питання правової визначеності. *Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє* : II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2021 р.). Харків. 2021. С. 221–223.
12. Марінцева К. В. Класифікація методів державного регулювання міжнародних авіаційних перевезень. *Збірник наукових праць ДЕГУТ. Серія «Економіка і управління»*. 2021. Вип. 17. С. 117–123.
13. Матійко С. А. Напрями вдосконалення законодавчої бази у сфері регулювання розвитку транспортної системи. *Економіка та держава*. 2019. №10. С. 133–135.

References

1. Viktorova, Ye.O. (2022). Rol aviatsiinoi haluzi v rozvytku svitovoi ekonomiky [The role of the aviation industry in the development of the world economy]. *Suchasni problemy nauky: tezy dopovidei XXII Mizhnar. nauk.-prakt. konf. zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh* (m. Kyiv, 14 zhovtnia 2022 r.) Kyiv, 8–10 [in Ukrainian].
2. Air Transport Action Group. The economic & social benefits of air transport. Retrieved from: <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economicreports/aviation-economic-benefits/> (application date: 05.09.2024) [in English].
3. Dodenko, I.V. (2023). Pravove rehuliuвання investuvannya aviatsiinykh (povitrianykh) perevezen [Legal regulation of investment in aviation (air) transportation]. *Doctor's thesis*. Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Dodenko, I.V. (2021). Osnovni zasoby rehuliuivannia u sferi aviatsiinykh (povitrianykh) perevezen [The main means of regulatory influence on business entities in the field of aviation (air) transportation]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia*, 54, 2, 46–49. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.10> [in Ukrainian].
5. Hryhorov, O.M. (2020). *Mizhnarodno-pravovi zasady rehuliuвання vidnosyn u sferi tsyvilnoi aviatsii: stanovlennia ta rozvytok [International legal principles of regulation of relations in the field of civil aviation: formation and development]*: monohrafiia. Odessa : Feniks [in Ukrainian].
6. Kyryliuk, N.D. (2021). Osoblyvosti mekhanizmu administratyvno-pravovoho rehuliuвання u sferi tsyvilnoi aviatsii [Features of the mechanism of administrative and legal regulation in the field of civil aviation]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, 71–76. DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i90.3209> [in Ukrainian].
7. Verkhovna rada Ukrainy : ofitsiynyi vebportal parlamentu Ukrainy [Verkhovna Rada of Ukraine: official web portal of the Parliament of Ukraine]. (2024). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/> (data zvernennia: 06.09.2024) [in Ukrainian].

8. Alshamsi, K., & Sipos, A. (2024). International aviation law – regulations in three dimensions. *Access to Justice in Eastern Europe*. 7(3). 439–460. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.3-a000321/> [in English].
9. Convention Relating to the Regulation of Aerial Navigation. Signed At Paris, October 13, 1919. League of Nations Treaty Series. 1922. No. 297. P. 173. Retrieved from: https://library.arcticportal.org/1580/1/1919_Paris_conevention.pdf (application date: 07.09.2024) [in English].
10. ICAO : ofitsiyni vebsait [ICAO: official website]. Retrieved from: <https://www.icao.int/Pages/default.aspx> (data zvernennia: 06.09.2024) [in Ukrainian].
11. Matvieieva, A.V. (2021). Mizhnarodni uhody u sferi povitrianoho prava: do pytannia pravovoi vyznachenosti [International agreements in the field of air law: to the issue of legal certainty]. *Prava liudyny v Ukraini: mynule, sohodennia, maibutnie* : II Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 10 hrud. 2021 r.). Kharkiv, 221–223 [in Ukrainian].
12. Marintseva, K.V. (2021). Klasyfikatsiia metodiv derzhavnoho rehuliuвання mizhnarodnykh aviatsiinykh perevezen [Classification of methods of state regulation of international air transportation]. *Zbirnyk naukovykh prats DETUT. Seriia «Ekonomika i upravlinnia»*, 17, 117–123 [in Ukrainian].
13. Matiiko, S.A. (2019). Napriamy vdoskonalennia zakonodavchoi bazy u sferi rehuliuвання rozvytku transportnoi systemy [Directions of improvement of the legislative framework in the field of regulation of the transport system development]. *Ekonomika ta derzhava*, 10, 133–135 [in Ukrainian].